

**STANOWISKO NR 4/2021
WOJEWÓDZKIEJ RADY DIALOGU SPOŁECZNEGO
WOJEWÓDZTWA LUBELSKIEGO**

z dnia 12 lutego 2021 r.

**w sprawie projektu Umowy partnerstwa
dla realizacji polityki spójności 2021-2027 w Polsce**

Należy ubolewać, iż projekt UP (Umowy Partnerstwa) przekazano do zaopiniowania wojewódzkim organom dialogu dopiero po około 2 tygodniach od zainicjowania konsultacji społecznych (które trwają już od 18 stycznia 2021 r.). Wskazuje się przy tym bardzo krótki czas na zgłaszanie ewentualnych uwag (tylko do 15 lutego 2021 r.), co zmusza do rezygnacji z rzeczywistych, szerokich konsultacji z udziałem wszystkich stron dialogu społecznego.

W niniejszym opracowaniu ujęto zarówno uwagi wskazujące niedoskonałość dokumentu projektu UP i sugerujące jego uzupełnienie, jak i — a właściwie przede wszystkim - propozycje dla organów naszego regionu uwzględnienia określonych obszarów działań w regionalnych planach realizowanych z funduszy europejskich. Należy pamiętać, iż właśnie samorządy województw będą odpowiedzialne za opracowanie szczegółowych planów działań i wdrażanie regionalnych programów z funduszy europejskich.

Podczas przygotowywania regionalnego projektu UP warto się pochylić nad propozycją pakietu Pomocy Technicznej (PT), która może przynieść wymierne korzyściami zarówno dla zakresu przyjętych do realizacji zadań, jak i wielkości pozyskanych środków. Planowane jest uruchomienie nowoczesnej internetowej platformy, finansowanej ze specjalnego funduszu pomocy technicznej (PT), której zadaniem będzie świadczenie pomocy technicznej przygotowania strategii terytorialnych zarówno z poziomu krajowego, jak i regionalnego.

Projekt UP określa kierunki i sposób wykorzystania środków polityki spójności z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR), Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji (FST), Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS) oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego w latach 2021-2027 oraz wskazuje cele planowanych działań.

Istotnym jest fakt, iż instrumentami realizacji UP są nie tylko krajowe, ale także programy regionalne. Winno to obligować organy samorządowe do szczególnej aktywności w inwentaryzacji potencjału i potrzeb regionalnych oraz wskazania obszarów działań i sposobu koncentracji środków niezbędnych do osiągnięcia planowanych celów. Program regionalny winien zatem precyzować obszary wsparcia specyficzne dla regionu i wskazywać instrumenty realizacji wynikające z zapisów UP. Bardzo przydatna w tym zakresie może być prezentowana w projekcie planowana strategia alokacji środków z punktu widzenia tematycznego (branżowego) i terytorialnego oraz propozycja podziału zespołu środków polityki spójności między programy w przyszłej perspektywie.

Projekt koncentruje się na 6 celach strategicznych (CP1-CP6), wskazując obszary działań w obrębie każdego z celów oraz podsumowując propozycją szczegółowego zapisu w dokumencie dla Komisji Europejskiej zgodnie z obowiązującymi przepisami.

Biorąc pod uwagę aktualny poziom gospodarki Polski, a przede wszystkim znaczne zróżnicowanie regionalne (poziom zacofania ściany wschodniej), osiągnięcie celu CPI - *Bardziej konkurencyjnej i inteligentnej Europy dzięki promowaniu innowacyjnej transformacji gospodarczej* będzie wymagało znacznie większych środków w stosunku do planowanych 11 784 mln euro (Tabela 5.1. str.128).

Podniesienie poziomu innowacyjności gospodarki wymaga odpowiedniego wsparcia jednostek badawczych i ścisłej ich współpracy z przemysłem, co gwarantować winno odpowiednią rangę i poziom finansowania badań stosowanych i wdrożeniowych. Dotychczasowe finansowanie nauki w Polsce (1,2% PKB) oraz aktualne wyposażenie i stopień zużycia aparatury badawczej jest daleki od tych oczekiwań. Zgodnie z dokumentem, wsparcie dotyczące działalności B+R i tworzenia przełomowych innowacji trafiać powinno do wiodących ośrodków naukowych i przedsiębiorstw aktywnych w zakresie prowadzenia prac B+R. Lubelszczyzna ma w tym zakresie wystarczający potencjał i należy go wykorzystać w przygotowaniu planu regionalnego.

W wyniku podjętych działań, zakłada się m.in. znaczące zwiększenie automatyzacji i robotyzacji przedsiębiorstw, zwiększenie zaawansowania cyfrowego przedsiębiorstw oraz zwiększenie dostępności e-usług publicznych. Mamy już w tej dziedzinie pewne osiągnięcia oraz doświadczenie i należy je wykorzystać.

Cel CP2 *Bardziej przyjazna dla środowiska niskoemisyjna Europa* to przede wszystkim transformacja sposobu myślenia i gospodarki polegająca na wykorzystaniu walorów środowiska naturalnego przy całkowitym braku trwałej ingerencji w jego elementy. Zgodnie z przyjętym celem klimatycznym Polska zobowiązała się do znaczącego obniżenia emisyjności gospodarki. Wiąże się nie tylko z redukcją udziału węgla kopalnych i zwiększeniem udziału OZE w konsumpcji energii brutto, ale także koniecznością obniżenia emisyjności i zwiększenia efektywności energetycznej wszystkich sektorów gospodarki. Dotyczy to zatem również sektora transportu a także gospodarstw domowych, w tym ogrzewania mieszkań oraz podwyższenia efektywności energetycznej budynków. Rysuje się tu duża szansa pozyskania środków dla naszego regionu, kryterium kierowania wsparcia w tym zakresie jest bowiem niski wskaźnik przyłączy do sieci CO oraz duży odsetek nieruchomości ogrzewanych piecami na paliwo stałe, co w szczególności cechuje naszą część kraju.

Kolejny obszar celu CP2 obejmuje działania wsparcia produkcji energii z OZE, co winno być kolejnym argumentem w pozyskiwaniu środków dla naszego regionu. W projekcie wskazano, że najszybciej rozwijającym się sektorem OZE, zarówno na świecie jak i w Polsce, jest fotowoltaika. W dokumencie brakuje jednak propozycji wykorzystania środków w wymiarze terytorialnym, tj. podejścia terytorialnego do rozwiązania problemu wykorzystania OZE i wskazania wysokiego w tym zakresie potencjału Lubelszczyzny. Na str. 29 zamieszczono mapki Polski dokumentujące zasoby i produkcję energii ze źródeł odnawialnych (wodna, geotermalna, wiatrowa, słoneczna). Niestety, obserwuje się na nich „białą plamę” w miejscu właściwym naszego województwa. Tej szansy teraz nie możemy stracić. Zakres wsparcia przewidzianego celem CP2 obejmuje: budowę instalacji produkcji energii z odnawialnych źródeł wraz z magazynami energii działającymi na potrzeby danego źródła OZE oraz budowę lub przebudowę sieci umożliwiających odbiór energii z OZE na wszystkich poziomach napięć.

W *podejściu terytorialnym* zawartym w Projekcie proponuje się szczególne podejście do obszarów charakteryzujących się największym stopniem niedoinwestowania w zakresie infrastruktury energetycznej, w tym wymienia się wschodnią Polskę. Inwestycje w infrastrukturę energetyczną proponuje się wzmacniać tam, gdzie będą one służyły przyłączaniu przyszłych mocy z OZE, a zatem również instalacji fotowoltaiki. Łącznie na

realizację celu CP2 przewidziano kwotę 20536 mln euro ze środków EFRR, Funduszu Spójności oraz EFMR.

W planowanych działaniach należy uwzględnić fakt, iż środki przewidziane na realizację kompleksowych zadań celu CP2 są blisko 5-krotnie większe (20536 mln euro) od środków planowanych na realizację celu CP6 finansowanego wyłącznie z funduszy FST, który również winien wspierać nasze regionalne zadania związane z transformacją.

Działania w ramach celu CP3 *Lepiej połączona Europa* to kolejna szansa dla naszego regionu. Białe pole na wschodzie kraju na mapie ilustrującej wskaźnik międzygałęziowej dostępności transportowej (str. 47) wskazuje konieczność wzmożonego inwestowania w tę dziedzinę w naszym regionie. W podejściu terytorialnym *projekt Umowy Partnerstwa* uwzględnia zatem plan inwestycji związanych z modernizacją i budową nowych odcinków linii kolejowych tworzących tzw. „Wschodnią Magistralę Kolejową” oraz sieć dróg krajowych w makroregionie.

Transeuropejska Sieć Transportowa TEN-T to nie tylko element integracji Europy, ale także miejsce koncentracji działań unijnych i silny instrument pobudzania gospodarki regionalnej. Niestety nasz region jest w tym projekcie potraktowany marginalnie. Pozostał nam skromny „kąsek” w postaci „Via-Carpatii” (S 19 Lublin-Rzeszów) jako jedyne szlaku transportowego zlokalizowanego wzdłuż wschodniej granicy UE. Budowa „Via-Carpatii” winna zatem być uzupełniona komplementarnymi projektami o znaczeniu regionalnym, w tym inwestycjami przywracającymi transport publiczny na obszarach zagrożonych trwałą marginalizacją. Zadaniem samorządu jest zatem niezwłoczne ujęcie tych zadań w projekcie UP.

W obszarze celu CP3 ujęto również działania na rzecz poprawy jakości infrastruktury cyfrowej i budowę szybkiej sieci szerokopasmowej. Jak wskazano w dokumencie (mapka str. 54), odsetek gospodarstw domowych w gminie z brakiem dostępu do usług o przepustowości co najmniej 30 Mb/s jest największy w naszej części kraju. W terytorialnym podejściu projekt UP sugeruje więc konieczność zapewnienia największych środków na inwestycje związane z zapewnieniem dostępu do sieci szerokopasmowych im.in. w województwie lubelskim. Winniśmy uzupełnić ten projekt o nasze zadania regionalne, w tym m.in. ująć: budowę ultraszybkiej sieci szerokopasmowej, dla wszystkich gospodarstw domowych i przedsiębiorstw, oraz zapewnienie gigabitowego dostępu do Internetu dla szkół, podmiotów leczniczych, miejsc świadczenia usług publicznych, przedsiębiorstw.

W skali kraju obserwuje się duże regionalne zróżnicowanie poziomu bezrobocia oraz wskaźnika ubóstwa i wykluczenia społecznego. Najniższy wskaźnik zatrudnienia odnotowuje się na obszarach słabiej rozwiniętych, m.in. w województwie lubelskim (mapka — str. 10 dokumentu). Sytuację tę może jeszcze pogłębić konieczność transformacji gospodarki w regionach uzależnionych obecnie od kopalni węgla kamiennego. W podejściu terytorialnym prezentowanym w projekcie UP (str. 74) brakuje wskazania regionów szczególnie narażonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym i zakłada się, że działania w tym zakresie winny mieć charakter systemowy i możliwe są raczej zachęty dla regionów objętych *Obszarem Strategicznej Interwencji* (OSI). Brak propozycji wskazania terytorialnej koncentracji zadań, przy bierności samorządowych władz lokalnych może doprowadzić do pominięcia ich w zespole regionalnych działań zmierzających do osiągnięcia celu CP4 - *Europy o silniejszym wymiarze społecznym*. Będzie to skutkowało zapaścią i niedoinwestowaniem w wielu obszarach objętych interwencją celu CP4, w tym nie tylko działaniach mających na celu eliminację bezrobocia, ubóstwa i wykluczenia społecznego, ale także w ochronie zdrowia, czy też sektorze kultury i turystyki.

W dokumencie dostrzeżono szczególnie niekorzystne zjawisko koncentracji wielu negatywnych zjawisk w wschodnich regionach Polski, o niskim poziomie rozwoju

gospodarczego i zagrożonych trwałą marginalizacją, Działania w ramach CP5 są więc dedykowane tym słabszym regionom i będą wspierały projekty lokalnych strategii rozwoju ukierunkowanych na budowę sprawnych ośrodków funkcjonalnych na poziomie subregionalnym, mających na celu pobudzenie słabych regionów kraju. Lubelszczyzna winna w znacznym stopniu skorzystać ze środków celu CP5, tym bardziej, że obejmuje on szeroki zakres zadań, zależny od wielkości i charakteru obszaru. Większe ośrodki miejskie regionu mogą realizować projekty dotyczące całego obszaru funkcjonalnego, w tym niskoemisyjnego publicznego transportu miejskiego, poprawy jakości środowiska, zwiększenia efektywności energetycznej, wsparcia rozwoju kształcenia i szkolenia zawodowego. Mniejsze ośrodki mogą realizować m.in. zadania mające na celu rozwój lokalnej przedsiębiorczości, kształcenie lokalne, działania podnoszące jakość życia, w tym dostępność do usług publicznych, działania infrastrukturalne (w tym technologie informacyjno-komunikacyjne) oraz inne, w tym zadania odnowy terenów zdegradowanych.

Interwencja w ramach celu CP6 zapewniającego transformację w kierunku gospodarki bez-emisyjnej, finansowanego wyłącznie ze środków FST w wysokości 4234 mln euro, dotyczy sześciu obszarów górniczych i pogórniczych, w tym województwa lubelskiego. Chyba nie tylko rzeczywisty zakres niezbędnych zadań, ale także szczególna aktywność lokalna spowodowała, że oprócz wsparcia dedykowanego w ramach CP6, dla województwa śląskiego przewidziano komplementarne silne wsparcie ze środków pozostałych celów CPI-5 w ramach tzw. „Programu dla Śląska” (projekt strategiczny SOR). Jak wskazano w tekście, region lubelski ma komplet przesłanek również uzasadniających utworzenie programu strategicznego i wsparcie z każdego z celów ujętych w programie CPI 6. Lubelszczyzna należy bowiem do relatywnie słabiej rozwiniętych regionów Polski. Województwo lubelskie ma najniższy spośród polskich regionów wskaźnik PKB na osobę, który w roku 2017 wynosił 48% średniej UE! W tabeli wskaźników monitorowania celu CP6 (str. 166) wskaźnik zatrudnienia w sektorze górniczym w województwie lubelskim jest blisko 3-krotnie wyższy od wskaźnika dla woj. małopolskiego. Przy czym rzeczywista liczba osób uzależnionych od funkcjonowania LW Bogdanka S.A., włączając rodziny pracowników wynosi około 20 tysięcy osób. Należy nadto zwrócić uwagę, iż małopolski sektor wydobywczy aktualnie nie istnieje i nie wymaga dodatkowych środków na rekultywację terenów pogórniczych. Dawno już bowiem zamknięto ostatnią kopalnię węgla kamiennego (Siersza) a także wszystkie kopalnie rud cynku i ołowiu a nawet soli kamiennej (Wieliczka, Bochnia). Pomimo tych faktów, podczas krajowych konsultacji Podkomisja ds. Sprawiedliwej Transformacji powiększyła propozycję środków dla Woj. Małopolskiego z funduszu FST o blisko 40% w stosunku środków planowanych w dokumencie *Projektu UP*. Biorąc pod uwagę aktualny stan i przewidziany zakres działań, środki przewidziane na realizację celu CP6 dla Województwa Lubelskiego winny być znacznie wyższe od proponowanej aktualnie kwoty. Zabiegi o zwiększenie środków dedykowanych dla województwa lubelskiego to zadanie dla przedstawicieli naszego samorządu. Przed naszym regionem górniczym stoi szereg zadań, w których zaprzestanie wydobycia węgla kamiennego jest pierwszym, małym elementem w zespole znacznie większych wyzwań obejmujących wdrożenie pozyskiwania alternatywnych źródeł energii (mamy wysoki potencjał OZE), a także eliminujących możliwość wystąpienia niepożądanych efektów społecznych, w tym utrzymanie bądź nawet podniesienie zatrudnienia poprzez tworzenie nowych miejsc pracy, przekwalifikowanie pracowników, a także rekultywacja zdegradowanych terenów pogórniczych i nadane im nowej funkcji użytkowej.

W dalszej części dokumentu zestawiono programy realizujące poszczególne cele *projektu UP* oraz wskazano sposób ich wzajemnego łączenia i uzupełnienia funduszy. Program dedykowany wschodniej Polsce obejmuje kilka celów finansowanych ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR) i będzie obejmował m.in.: wsparcie

rozwoju przedsiębiorczości, rozwój i modernizacja systemu dystrybucji energii, zwiększenie dostępności drogowej i kolejowej, wsparcie podmiotów świadczących usługi sanatoryjne/uzdrowiskowe. Program ten obejmie słabiej rozwinięte województwa wschodniej Polski, a zatem i lubelskie. Jest to szansa dla naszego regionu ujęcia w programie UP naszych, regionalnych zadań i wnioskowania o zwiększenie środków.

Wskazana propozycja alokacji środków na realizację celów CPI-6 (Tabela 5.1, str. 128) obejmuje łącznie 75972 mln euro. Warto podkreślić, iż obok realizacji celów *Umowy Partnerstwa*, w projekcie przewidziano także środki na tzw. *Pomoc techniczną* (2343 mln euro), finansowaną w częściach ze wszystkich funduszy, tj. EFRR, EFS, TST, FS oraz EFMR. W ramach *PT* planowane jest uruchomienie nowoczesnej internetowej platformy wspierającej wdrażanie funduszy europejskich. Warto zainteresować się zakresem oferowanej *Pomocy Technicznej*, tym bardziej, iż zgodnie z deklaracją finansowany będzie również zespół działań przygotowania strategii na poziomie regionalnym.

Naszym regionalnym celem działań, obok zadań wynikających z Celu CPI 6, winno być przeciwdziałanie rosnącemu zróżnicowaniu regionów i dążenie do zmniejszania różnic rozwoju naszego województwa oraz poziomu życia mieszkańców z resztą Polski i Europy. Obecnie utrzymuje się duża różnica poziomu rozwoju i konsumpcji pomiędzy najslabszymi gospodarczo regionami w Polsce Wschodniej, a pozostałymi regionami. Jako istotny argument w zabieganiu o środki należy przyjąć fakt, iż najniższe wartości PKB per capita charakteryzują właśnie region lubelski. Innym kryterium planowania działań i zabiegania o środki jest pogłębiająca się niekorzystna sytuacja demograficzna i ujemny wskaźnik przyrostu naturalnego charakterystyczny dla naszego regionu, dodatkowo pogłębiany dużym odpływem ludności, w szczególności młodych i wykształconych. Konieczne są zatem działania wspierane funduszami europejskim, a zmierzające do zapewniania odpowiedniego tempa rozwoju i zapobieżeniu marginalizacji ekonomicznej i społecznej z naszym regionie.

Polska będzie uczestniczyć w dziewięciu programach transgranicznych, dwóch transnarodowych i czterech programach współpracy międzyregionalnej. Winniśmy wykorzystać szansę również w tym zakresie. Jako region położony peryferyjnie, o słabym połączeniu komunikacyjnym a także gospodarczym z resztą kraju a nadto charakteryzujący się dominacją nieuprzemysłowionych obszarów rolniczych jest ciągle marginalizowany. Via-Carpathia nie jest bardzo ważnym korytarzem Europy, winniśmy zatem zintegrować zespół działań transgranicznych prowadzących do wzmocnienia naszej pozycji na korytarzu Wschód-Zachód i również ująć je w planach UP.

Dla wzmocnienia skuteczności pozyskiwania środków, warto również zwrócić uwagę na odpowiednie zintegrowanie zadań i celów. Przykładowo pakiet *Program w zakresie Wschodniej Polski* ujmuje cele CP 1, 2, 3, 4, jest finansowany z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR) i obejmuje szeroki zakres działań dedykowanych m.in. Lubelszczyźnie, w tym wsparcie rozwoju przedsiębiorczości, rozwój i modernizację systemu dystrybucji energii, zwiększenie dostępności transportowej (drogowej i kolejowej), miejsca aktywności społecznej, wsparcie turystyki, świadczeń sanatoryjno-uzdrowiskowych. Projekt UP przewiduje także tzw. *Zintegrowane Inwestycje Terytorialne* (ZIT), które będą finansowane ze środków EFRR i EFS+ i będą również obejmować działania w wielu obszarach szeroko pojętych celów polityki spójności (np. poprawa poziomu transportu publicznego, rozwój e-usług w obszarze komunikacji miejskiej, poprawę stanu środowiska przyrodniczego, w zakresie gospodarki odpadami i oczyszczania ścieków oraz działania służące ograniczeniu niskiej emisji, zwiększenie efektywności energetycznej, realizacja projektów w zakresie inteligentnych systemów dystrybucji energii, wysokosprawnej kogeneracji, systemów ciepłowniczych, kompleksowej modernizacji energetycznej w budynkach mieszkaniowych, wsparcie rozwoju kształcenia i szkolenia zawodowego).

Propozycja zadań realizowanych w ramach projektu UP:

- Zespół działań mających na celu transformację energetyczną zgodnie z projektem opracowanym przez LW Bogdanka S.A., w tym generowanie nowych miejsc pracy, przeszkolenie pracowników, rewitalizacji obszarów pogórnicych i nadanie im nowej przydatnej społeczeństwu formy użytkowej;
- Powołanie i „uzbrojenie” zespołu badań B+R mających na celu opracowanie programu pobudzenia gospodarczego regionu poprawę poziomu życia mieszkańców;
- Rozwój energetyki odnawialnej i infrastruktury towarzyszącej, w tym opracowanie i wdrożenie szerokiego programu „fotowoltaiki”;
- Rozbudowa i modernizacja dystrybucyjnych sieci energetycznych (WN, SN i NN), która ma na celu wzrost lokalnego bezpieczeństwa energetycznego, automatyzacja pracy sieci elektroenergetycznej, zmniejszenie wskaźnika strat sieciowych (i związane z tym zmniejszenie emisji CO₂), poprawa efektywności energetycznej a także zwiększenie możliwości przyłączenia rozproszonych źródeł z OZE;
- Budowa zespołu zbiorników retencyjnych (z budową infrastruktury wypoczynku i rekreacji) i ewentualnie spięrzeń zapewniających lokalizację jednostek małej energetyki;
- Rozbudowa szerokopasmowej sieci „Internet dla każdego” w szczególności zapewnienie dostępu dla szkół, jednostek administracyjnych (uruchomienie pełnego zakresu usług dla ludności) i podmiotów gospodarczych;
- Rozwój wyrobów i usług informatycznych i informacyjnych (w zakresie usług projektowania i utrzymania baz danych, realizacji usług analizy wielkich zbiorów danych big data, realizacji usług outsourcingu IT, realizacji usług o charakterze BPO/SSC w sferze IS/IT, realizacji usług oraz wykonawstwie wyrobów z obszaru Internetu Rzeczy (IoT));
- Utworzenie na wzór Specjalnej Strefy Ekonomicznej – Lubelskiej Wyżyny Cyfrowej, czyli wydzielonego obszaru geograficznego, w którym Lubelszczyzna stworzyłaby specjalne warunki dla zakładania, tworzenia, prowadzenia preferencyjnego opodatkowania firm, działających w obszarze cyfrowej gospodarki i nowoczesnych technologii cyfrowych.
- Rewitalizacja systemu wodnego Kanału Wieprz-Krzna (obejmująca odbudowę koryta kanału, odbudowę i budowę zbiorników retencyjnych, urządzeń nawadniających);
- Rozwój nowoczesnego przemysłu rolno-spożywczego (przetwórstwo, przechowywanie, produkcja „zdrowej” żywności);
- Budowa instalacji termicznego przekształcania odpadów komunalnych z odzyskiem energii;
- Budowa centralnej instalacji „stabilizacji” odpadów organicznych z odzyskiem energii (biogazownia z zespołem turbogeneratorskim), zapewniającej zagospodarowanie odpadów (przemysłowych i rolniczych) i eliminującej emisję gazów cieplarnianych podczas procesu naturalnego ich rozpadu gnilnego; alternatywnie: opracowanie i wdrożenie programu budowy biogazowni lokalnych/gminnych;
- Budowa zbiornika Oleśniki (cel retencja, ustabilizowanie stosunków wodnych w obszarach występowania suszy glebowej);
- Budowa drogi wodnej E-40 (przedsięwzięcie obejmuje działania odtworzenia i przywrócenia żeglowności drogi 13-40 łączącej Morze Bałtyckie z Morzem Czarnym. Zakres zadań obejmuje budowę kanału Terespol-Dęblin łączącego koryta rzez Wisły i Muchowiec (Białoruś);

- Zespół działań poprawy dostępności transportowej i komunikacyjnej, obejmujący modernizację i przebudowę dróg krajowych i wojewódzkich, lokalnych oraz linii kolejowych; budowa autostrady A2 (dalszego odcinka na wschodzie), budowa drogi ekspresowej S 19 (Via-Carpatia) wraz z inwestycjami towarzyszącymi zapewniającymi rozwój turystyki, przebudowa DK63 na odcinku Radzyń Podlaski-Brześć, budowa i modernizacja dróg lokalnych zgodnie z potrzebami samorządów lokalnych, budowa i modernizacja dróg miejskich zgodnie z potrzebami zgłoszonymi przez samorządy oraz lokalnej/miejskiej komunikacji autobusowej;
- Budowa mostu na rzece granicznej Bug na przejściu granicznym Terespol-Brześć;
- Utworzenie polsko-białoruskiego przejścia granicznego w okolicy Włodawy;
- Wdrożenie projektu wydobycia bursztynu w sposób zapewniający minimalną ingerencję w środowisko naturalne w tym w walory krajobrazowe;
- Rozbudowa infrastruktury turystycznej;
- Budowa zespołu jednostek w zakresie: usług estetycznych i kosmetycznych, medycyny, telemedycyny, leczenia i rekonwalescencji oraz opieki nad seniorami;
- Realizacja programu działań mających na celu poprawę atrakcyjności regionu dla dużych inwestycji i lokalizacji nowoczesnych technologii (jest to warunek sprowadzenia dużych, średnich lub małych inwestorów).
- Program eliminacji bądź minimalizowania emisji z domowych źródeł indywidualnych (miejskich „kopciuchów”) prowadzony wielokierunkowo: wsparcie finansowe wymiany pieców na nowoczesne urządzenia o wyższych parametrach użytkowych i spełniających warunek ograniczonej emisji, gazyfikacja gmin i zamiana instalacji opalanych paliwem stałym na gaz, objęcie instalacjami OC jak największej części aglomeracji miejskich, w tym wykorzystanie energii geotermalnej, realizacja programu termomodernizacji („docieplania”) budynków i promowanie nowego budownictwa zapewniającego zminimalizowanie strat ciepłych;
- Program budowy gminnych sieci wodociągowych i kanalizacji (z oczyszczalnią ścieków);
- Program w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego i renowacji zabytków;
- Zakup niskoemisyjnego taboru autobusowego komunikacji miejskiej/gminnej i międzymiastowej;
- Organizacja i finansowanie platformy pomocy technicznej dla gmin w zakresie przygotowywania gminnych projektów.

Stanowisko zostało zaakceptowane przez wszystkie strony dialogu Wojewódzkiej Rady Dialogu Społecznego Województwa Lubelskiego. Podpis w imieniu członków rady złożyła Wiceprzewodnicząca Wojewódzkiej Rady Dialogu Społecznego Województwa Lubelskiego.

WICEPRZEWODNICZĄCA
Wojewódzkiej Rady Dialogu Społecznego
Województwa Lubelskiego

/-/ Wiesława Janczak